

ASIATISKE AKKORDER - OG GRØNLANDSKE

Af kredslæge *Aage Gilberg*

Boghøsten 1965 kom til at rumme et hidtil for upåagtet guld-korn: Etnologen Werner Jacobsens bog *Asiatiske akkorder*, på godt 100 sider, men af fortættet kvalitet. Her er mere end fornøjelig og spændende reportage, her er visdom at hente. De grønlandsinteresserede, som læser bogen – og jeg håber, det bliver mange – kan ikke undgå at drage visse konsekvenser af det læste, bl. a. til sammenligning med udtalelser fra folk, som holder af Grønland og grønlænderne, så meget, at de ikke kan være ligeglade med udviklingens mange vrangside-deroppe i det tidligere så livsglade samfund.

Bogen er velskrevet og afslører den indsigt en begavet mand med hjertedannelse, åbent og ydmygt sind og mange års oprigtigt samliv med asiatiske folk har opnået i deres livsindstilling, sociologiske og moralske forhold og udtalt religiøst prægede handlingsmønstre.

Jeg vil her koncentrere mig om at pege på, hvad forfatteren stilfærdigt, men umådeligt overbevisende har at sige om U-landshjælp, Fællesmarked og Mentalhygiejne.

U-landshjælp – hvorfor og hvordan.

U-landshjælp bør ikke være en tom demonstration af, at vi da så sandelig også vil gøre noget, at vi kan slå os for brystet og pege på, hvor mange penge vi „ofrer“. Og den bør ikke på stedet søgt effektueret af uvidende folk, som har fundet ud af det meget tydelige: At her er en nem måde at tjene penge på, måske endda skattefri.

I u-landshjælp må man bygge på erfarne mennesker, der ikke først og fremmest tænker på egen fordel, f. eks. erfarne missionærer og dygtige etnologer, og ikke blot på økonomer, teknikere og andre med en yderst begrænset viden om liv og sæder i det pågældende land. Men først og fremmest bør hjælpen ydes i utvetydigt samarbejde med landets befolkning og med klart sigte på at undgå korrupsion og svindel og modarbejdere af befolkningens egen kapitalindvinding.

Her er felter, hvor der også i Grønland er brug for uselvsk, u-landskyndig indsats. Man kan næppe være for omhyggelig i sine bestræbelser på at finde frem til „udsendte“ af bedst mulig kvalitet.

Hjælper vi Grønland rigtigt.

„Hjælper vi Grønland rigtigt?“ er titlen på spidsartiklen i „Grønland“'s nytårsnummer 1966. Jørgen Søholt Christensen har her præsteret et af de mest saglige og mest rammende indlæg i de sidste års diskussion om vor uheldige grønlandspolitik. Selvom denne artikel nok mest beskæftiger sig med de erhvervsøkonomiske forhold, berører den nødvendigvis også de rent menneskelige og slutter: Indsatsen kunne ske under mottoet, at en befolkning først er tilfreds, når den føler en fremgang, den selv skaber. – Et mentalhygiejnisk formet motto.

En tilsvarende, lysende klar konklusion affødes af Mads Lidegaards: Danmarks opgave i Grønland („Grønland“ nr. 4 1966) – vel nok det hidtil mest overbevisende og vejledende pletskud i debatten om vor indsats i Grønland. Denne artikel rummer et lignende overblik og congenial indsigt i grønlændernes rent menneskelige problemer, som Werner Jacobsen afslører vedrørende visse asiatiske folk. Den burde udleveres som særtryk til alle „udsendte“ og alle medansvarlige for udviklingen i Grønland. Den vil og bør komme til at stå som en milesten i Grønlands nyere historie.

Allerede i 1945 udtalte Eske Brun: „– vort formål opnås ikke ved en vidtdreven understøttelsespolitik, og efter mit skøn kan vi ikke sige os fri for at have forset os på dette punkt.“ Mads Lidegaard tilføjer: „Vi er ramt på vores grønlandske samvittighed, og nu vil vi gerne have denne rensset ved at betale, hvad den koster i kroner og ører.“

Jeg havde lyst til at præsentere en lang række citater, men skal nøjes med følgende: „Udbygningen af Grønland sker under stadig terror fra et falsk krav om normalisering og ensretning med danske forhold, i stedet for at en tilpasning til det naturlige og rimelige fandt sted.“

„Grønlands virkelige problemer i dag er ikke manglende boliger og sociale goder, fødestedskriterium eller sprogkrise, men det er *den menneskelige umyndiggørelse* og passivitet, som stadig efter 15 års nyordning præger landet – og det er den mangel på selvtrillid og mangel på medansvar, som får så mange grønlændere til at modarbejde opbygningen og selv forværre de sociale problemer mangefold.“

Tilbage til Werner Jacobsen, som i kapitlet: „Ofre for den barmhjertige samaritan“ fortæller om levering af en hypermoderne høstmaskine til en indisk landsby. Dels kom denne maskine for sent til høsten, dels kunne den slet ikke anvendes under de givne forhold, og endelig var det ikke muligt at få brændstof til den. Den var altså aldeles uanvendelig. I Grønland vil man nikke genkendende til situationen.

Polareskimoen Ego Piloq.

Foto: Aage Gilberg

Werner Jacobsen slutter dette kapitel med at skrive: „En alt for stor del af den fremmede hjælp har været ydet med en sådan overfladiskhed, med en så katastrofal mangel på viden om og forståelse af indiske forhold og problemer, at hjælpen har været nytteløs, eller *det* der er værre – den opbrugte tillid, den falmede optimisme og den slukte begejstring, samt disses negative vrangbilleder, – og denne tunge ende af regningen må betales af inderne selv.“

Inderne tvivler iøvrigt på, at hjælpen har helt reelle hensigter, og de har en velbegrundet fornemmelse af, at af de beløb, der stilles til rådighed, opsluges en unødigt stor part af udgifterne til opretholdelse af selve organisationerne og disses mange funktionærer. Sammenlign KGH og GTO og disses tilsynsråd – og direktør Paul Marschalls artikel i „Grønland“ december 1966, Udvikling af et moderne liberalt samfund i Grønland.

En af de store skavanker i Indien er, at man har troet det muligt at behandle et isoleret problem uden hensyn til dets forgreninger.

I bogens kapitel om det skønne Nepal, der har flere lighedspunkter med Grønland, betegner Werner Jacobsen hjælpeaktionerne her, trods de årligt anvendte talrige millioner kroner, som stort set mislykkedes. De drukner i planer og planer og planer og luksusliv for hjælpeaktionernes personale.

Det såkaldte europæiske fællesmarked.

Hvis man har fulgt de to mest realitetsbetonede og måske internationalt betydningsfuldeste skandinaver i de senere års centrale gruppe af økonomer og planlæggere, vor egen Thorkil Kristensen og den verdensberømte, svenske ekspert i ernærings- og befolkningsspørgsmål, prof. Borgström, undres man ikke over i en bog om Asien at finde kraftige angreb på det til Romtraktatens helt uhyggelige konsekvenser bundne europæiske fællesmarked, som i landene udenfor Europa såvel som af andre folk uden skyklapper og ikke blot mammontilbedere, betragtes som den største hindring for et forenet Europa og det mest uretfærdige angreb på u-landenes økonomiske selvstændighed.

Husk Thorkil Kristensens betegnelse af romtraktat-landene som „de riges egoistklub“. Og læs prof. Borgströms bog „Mad for Millioner“, som bl. a. understreger, at 2 milliarder mennesker sulter, specielt med henblik på proteinstoffer, mens Europa og Amerika frådser i disse stoffer.

„Fællesmarkedet“ vil gøre det dyrere og vanskeligere for u-landene at skaffe sig disse livsvigtige næringsmidler. Dansk landbrug taber anseelse og tillid, når nogle af dets organisationsledere ubetænksomt lefler for Romtraktatens bestræbelser på at udlette vor selvstændighed og forråde u-landene.

Heldigvis synes vort lands ansvarlige ledere ikke at lade sig påvirke af de løbende aktioner for at gøre os til et annex af et Tyskland, som vi ikke har nogen grund til at beundre, eller til at have mere fællesskab med end med andre lande.

Danmark set ude fra.

Werner Jacobsens kapitel: Danmark set fra Indien, burde som anbefalet forsendelse tilstilles alle landbrugets organisationsledere og med korte mellemrum oplæses i radioen. Kapitlet slutter således:

„Mange indere havde håbet på et nært samarbejde med Danmark og ventet store resultater heraf. Det gør de ikke mere.

En af dem sagde: Vi indere gør alt muligt for at arbejde os ud af vort gamle kastevæsen. Set udefra gør nogle europæiske nationer alt muligt for at bygge et nyt, økonomisk kastevæsen op. I kampen om positionen som den højeste kaste er det foreløbigt lykkedes fællesmarkedslandene at gøre sig selv til brahminere.“

En ung Thule-bo, Peter Uvdloriaq.

Foto: Aage Gilberg

Lad os vogte os for deltagelse i et sådant forræderi. – Ikke i frygtpræget erkendelse af, at u-landene en dag vil udslette os, hvis vi ikke opfører os ordentligt, men i ærlige fællesskabsbestræbelser på basis af ligeberettigelse.

Det er klart, at man i Grønland har næret berettiget angst for en eventuel tilslutning til „fællesmarkedet“, sådan som det også blev fremhævet i „Grønlandsposten“'s nytårsnummer 1963. Problemet vedrørende Grønlands forhold til denne markeds-

dannelse er behandlet i tidsskriftet „Grønland“s numre 10 1962 og 4 1963 af direktør H. C. Christiansen og heldigvis med konkluderende påvisning af, at tilslutning er uheldig for Grønlands vedkommende nu. Og i „Rom-traktaten og de grønlandske love og ordninger“ har kontorchef K. Budde Lund i „Grønland“ 1963 side 258 neutralt påpeget de meget store usikkerhedsmomenter, denne relation indebærer.

Mentalhygiejniske aspekter.

Mentalhygiejniske synspunkter lyser ud af Werner Jacobsens bog: Den helt naturlige kontaktevne bygget på uforbeholden respekt for det enkelte menneske, kombinationen af viden, erfaring og vilje til at forstå den andens situation og denne baggrund, hvilket er en betingelse for at kunne hjælpe et medmenneske i nød – både materielt, så hjælpen ikke bliver en ydmygende almisse – og psykisk, så den ikke blot bliver en løftet pegefinger eller endnu værre: det så almindelige slatne skulderklap, der betyder „det går nok“, „tag det nu ikke så tungt“, „tænk ikke mere på det“ – stik hovedet i busken og bliv mere fortvivlet og umulig, fordi ingen vil møde dig nøjagtigt, hvor du står, og ikke hjælpe dig til at se situationen lige i øjnene og gøre noget ved den.

Den rette hjælp til det enkelte menneske, til et såkaldt u-land og til Grønland må være hjælp til selvhjælp i fuld gensidig respekt. Få har som Peter Freuchen i bøger, kampskrifter og taler gjort opmærksom på denne fundamentale forudsætning: „Vi er eller burde alle være skabt i Guds billede, og det er derfor udtryk for hovenhed og vigtigmageri, når vi ser ned på de mennesker, der ikke har netop samme hudfarve eller race som vi selv.“

Peter Freuchens syn er nu næsten trængt igennem i Grønland, men vi har stadig lønpolitisk diskrimination og tillidsdiskrimination og også en del racefordomme, som bl. a. fornylig bemærket af den canadiske professor, Charles S. Brant, i et interview i „Grønlandsposten“ 21.7.1966. Efter megen venlig anerkendelse af grønlandske forhold siger professoren, at han har set et og andet hos danske, der tyder på fordomme – overvejende hos danske arbejdere, der har nægtet at arbejde under en grønlandsk formand. Han har også erfaret, at danskere kan finde på at omtale grønlandere som „de sorte“ og er tilbøjelige til at udnytte og misbruge de grønlandske piger – ganske uden respekt og ansvarsfølelse.

Denne udtalelse falder i tråd med en sorgtung bemærkning i en radioudsendelse om grønlandske forhold i august 1966 af en grønlandsk lederpersonlighed: De danske arbejdere og håndværkere ødelægger de unge mennesker – både piger og drenge.

Alle danskere på Grønland er jo med til – bevidst eller ubevidst – at påvirke befolkningen. Disse danskere har et kæmpeansvar og bør hver inden for sit område

Eskimokvinden Inugtaq Quist.

Foto: Aage Gilberg

kunne diskutere problemerne uden masker og fordomme med grønlænderne og herunder vise veje til problemernes harmoniske løsning. Den, der skal hjælpes, må lære at vælge og vurdere og så selv gå vejen, han finder rigtig, til styrkelse af hans selvrespekt.

Og der skal nok arbejdes hårdt med sagen, men ikke jages, så livet forpestes i bestræbelse på at overkomme det meningsløse i at tjene penge og udnytte disse til fornøjelser og ting og sager, så man ikke står tilbage for nogen, i hvert fald ikke for sin nabo.

Endnu hylides de elementære principper i livsvisdom i Østen, nemlig tid til at leve og kende livet og sig selv. Tid til at spise, tid til at sove, tid til at elske, tid til at lege og tid til at meditere og til at være stille.

Hos nogle grønlændere kan man endnu finde en sådan livsvisdom – mest hos polareskimoerne og de østgrønlandske eskimoer, som det fremdrages i Poul Rovsing

Olsens „Hvad hjælper det et menneske“ i „Grønland“ 1965 side 379 og i min jubilæumsartikel om Thuleboerne (1960 side 249).

I vor vestlige kultur er det snart kun børnene, der mestrer livsvisdom. Dem bør vi lære af og ikke hæmme og mørklægge, for så skal vi have møllestenen om halsen og kastes i havet.

Livet er en risiko, og vi skal endelig ikke støtte den outrerede velfærdsstats bestræbelser på at gøre os helt uselvstændige og pakke os ind i candy-vat, så vor tilpasningsevne svækkes indtil ophør. Men vi skal modarbejde det moderne menneskes kroniske angst for alverdens ting og alle dets usikkerhedsprægede taburegler, som snart ikke lader de mest primitive folks noget efter. Såvel fritagelse for risiko med op hævelse af ansvar som den tiltagende, kraftudtømmende almindelige angst modsiger livet og gør det gråt, kedeligt og meningsløst.

Sådanne tanker er at finde rundt om i bogen. Men i forfatterens forord, hvor han sammenligner mennesket med en linedanser, finder vi direkte følgende betragtning:

„Den vanskelige balancekunst bringer linedanseren en stærk fornemmelse af, at intet resultat opnås uden risiko. Han erfarer, at sejrens sødme kun kan nydes tilfulde sammenstillet med en klar erindring om nederlagets surhed. Han lærer, at livet kun kan udfolde sig helt i dødens umiddelbare nærhed, og erkender, at tilværelsens mål ikke bør være et „Enten–Eller“, men må omfatte et „Både–Og“. „Enten–Eller“ repræsenterer en uendelig konflikt, medens „Både–Og“ er et for sand erkendelse nødvendigt kontrastforhold, thi uden mørke kunne vi ikke opfatte lyset.“ (Er dette ikke den dybe hemmelighed og fredfyldte glæde i en gammeldags fangers liv?) „Enten–Eller“ fører til krig. „Både–Og“ til Nirvana.

Vi skal ikke lave grønlænderne om til farveløse danskere. Det er jo dette uanstændige forsøg, der er kikset med al ønskelig tydelighed og har hæmmet og hindret en virkelig hensigtsmæssig og hensynsfuld dansk indsats. Det siges, at man jo alligevel ikke kan stoppe udviklingen. Nå! Men så kan man da i hvert fald prøve at lede den i den rigtige retning, og i Grønland langt nemmere end i noget u-land.

Vores „Både–Og“ i Grønland er på een gang at lede den tekniske udvikling m. v. ret og at hjælpe grønlænderne til under denne udvikling at forblive sig selv, som tidligere påpeget af mig i „Thule – 25 år efter“ (Grønland 1964 side 201) og understreget gennem inspirerende udtalelser af tidligere nævnte prof. Charles S. Brant:

„Hvis de ledende grønlændere i det brede grønlandske folks øjne ikke er andet end danskere med sort hår og mørk hud, danske i deres opførsel, syn på tingene, livsvaner og tankevaner, så kan det meget vel ske, at disse ledende grønlændere forfejler deres mål, det mål, de i alt fald burde have sat sig, nemlig at lede folket til en vel fungerende og tilfredsstillende livsform.“

Jeg har netop læst septembernummeret af „Grønland“, hvori kontorchef P. P. Sveistrup påny demonstrerer overblik og mentalhygiejne af fineste karat i sin artikel om opløsning af Grønlandsministeriet. For ham var den menneskelige side af sagen altid den helt væsentlige.

Vi er en del, der forstår ham, når han siger: „Jeg kan for mit vedkommende ikke nægte, at jeg har en vis respekt for den linie, Stauning og Daugaard Jensen arbejdede efter, og det jeg først og fremmest ønsker at bevare er, at der bliver en mulighed for, at de ikke få mennesker og stoute personligheder, som man havde i det gamle Grønland, også får de relativt bedste vækstbetingelser i det nye. Det vil kræve samfundsmæssige overvejelser på et andet plan end det nuværende, hvis man vil opnå, at det grønlandske samfund, den grønlandske by og det grønlandske hjem bliver præget af harmoni. Det nytter ikke noget at efterligne den tidligere franske politik i Algier, hvor man ville gøre andre mennesker med en anden psyke til franskmænd.“

1950 har næppe været noget godt år for Grønland. Man må give kontorchef Sveistrup ret i, at man vist lagde al for stærk vægt på, at man skulle gå over til noget nyt, blot fordi det var syddansk.

Vi har en grundig viden om Grønland i alle tænkelige detaljer, historisk samhørighed og statistisk materiale gennem mange år. Her er yderst begrænsede problemer i form af overtro, ingen religionsstridigheder, hemmelige selskaber, stammefejder, talrige forskellige sprog, ophidsende infiltration af konkurrerende stormagter, hungersnød etc., som man har at kæmpe med i så mange u-lande. Og så drejer det sig kun om en lille sjat mennesker på 35.000. Grønland har således langt bedre betingelser for en heldig løsning af sine problemer end noget u-land. Hvorfor klarer vi det så dårligt? Hvorfor gør vi næsten aldrig det rette?

Vægtige svar er givet i de anførte numre af tidsskriftet „Grønland“ – og farbare veje er anvist, helt på linie med de livsnære synspunkter, vi finder vedrørende Asiens situation i Werner Jacobsens bog. Trods vor udmærkede viden sker der ikke noget.

I Werner Jacobsens bog er indledningsvis afbildet et miniaturemaleri fra et middelalderligt nepalesisk håndskrift. Det viser Buddha, der forvirres af djævle. Og det symboliserer også *den* menneskelige erfaring, at vi en tid netop kan forvirres af modsætningerne i livet og modpolerne i vor egen tilværelse, for dog tilsidst at opdage, at harmonien kun nås, når de tilsyneladende modstridende værdier vejes op mod hinanden.

Tanken finder nemt videre frem til det gentagne tema i Kaj Munks prædikener: „I er af den fader djævelen, men I har samtidig mulighed for at blive Guds børn.“

Det er sjældent, man træffer en nutidig skønlitterær bog, der opererer i de kulturelle højder, som kendetegner denne bog.

De sidste linier i Werner Jacobsens enestående testamente lyder således:

„Mine tanker vender tilbage til alle de mennesker, jeg havde mødt på den lange vandring til verdens ende: Fyrster, tiggere, stærke og svage, kloge og dumme, hovmodige og ydmyge, hvide og sorte, børn og gamle. Og hvor jeg tidligere kun havde set en forvirring af guld og pjalter, dyd, last, visdom, uvidenhed, styrke, svaghed, ungdom og alderdom, så jeg nu kun det samme: Spejlbilledet af *mennesket*.

Forskellige trin mellem barnet, der lige er født af jord, og den døde, der går tilbage til den samme jord, men altid *mennesket*.

Som solen, der stiger op af havet: Først svag, så stærk. Til tider brændende, til tider mildnende. Nu og da klar, nu og da sløret; men altid den samme sol, der går tilbage til det samme hav.

Og ud af denne erkendelse sprang en ny viden. Hvis *jeg respekterer mennesket*, vil *jeg* blive respekteret. Hvis *jeg elsker mennesket*, vil *jeg* blive elsket. Men hvis *jeg ødelægger mennesket*, vil *jeg* blive ødelagt. For *jeg er mennesket*.